

Kap 81 : Margareta av Connaught (1882-1920).

Gusty umgicks med kvinnor, men oklart om han hade någon ungdomskärlek, älskarinna eller ens blivit kysst. Förmodligen betedde han sig likadant som sin bror Wilhelm: Oavsett känslor skulle svendomen sparas till en prinsessa av blodet. November 1904 till februari 1905 var han på en kombinerad bildnings- och friarresa tillsammans med William. Den 9 januari fortsatte Gusty till Egypten där han den 26 januari träffade sin blivande fru Margareta av Connaught. Senare författare har förvånat sig över hur snabbt de fann varandra, men de var förmodligen båda övertygade om att detta var deras enda chans. Antingen gifte man sig kungligt eller inte alls.

Det finns sju längre biografier om Margareta (Dahlgren & Svedelius red. 1921; Knagg 1932: ss. 199-222; Lundebeck 1955: ss. 159-170; Tjerneld 1981; Fridh 1995: ss. 133-152; Rangström 2010: ss. 364-381; Magnusson & Werkelid 2020), 17 kortbiografier (NFB 1912; Jaya 1913: ss. 29-40; Radziwill 1916: ss. 208-210; Swahn 1930: ss. 116-126; Fjellman 1952: ss. 33-37; Ohlmarks m.fl. 1956: ss. 560-563; Samuelsson 1969: ss. 8-13; Holmgren 1972: ss. 16-21; Fjellman 1973: ss. 38-39; Elgklou 1978: ss. 175-177; Ohlmarks 1979: ss. 116-117; Alm 1985; Elgklou 1995: ss. 230-235; Heymovski 1995: s. 43; Skott 1996: ss. 127-130; Ulfsäter-Troell 1996: ss. 376-394; Sundberg 2004: ss. 253-256; Lindqvist 2010: ss. 116-118; Norlin 2015: ss. 185-188) och några specialstudier om hennes konstnärskap (Reutersvärd 1990; Hedin 1991: ss. 65-69; Widman 1991: ss. 67-70; Weibull 1991: ss. 116-117; Ljungström 1994: ss. 87-92), trädgårdskonst (Svensson 1997) & drottningroll (Grundberg 1999; Tornbjør 2003). Margareta har även publicerat två fotoböcker om Sofieros trädgård (prinsessan Margareta 1915 & 1917).

Jag utgår ifrån de längre biografierna.

*

Margareta Victoria Charlotta Augusta Norah, *Daisy* bland vänner, föddes den 15 januari 1882 på familjeresidenset Bagshot Park, Surrey, England, och dog den 1 maj 1920 på Stockholms slott. Hennes far Arthur av Connaught (1850-1942) var 7:e barnet av drottning Victoria av England. Hennes mor Lovisa Margareta (1860-1917) tillhörde det preussiska kungahuset. Daisy hade en ett år yngre bror Arthur jr & en fyra år yngre syster Patricia.

Fadern tjänstgjorde långa perioder utomlands och 1886-1890 var han och hustrun i Indien, medan barnen togs om hand av sin farmor drottning Victoria tills de var stora nog att följa efter. 1888 & 1889 var de i militärlägren vid Poona & Bombay och den heta årstiden upp i Himalajabergen. ”Det finns ett brev från Daisy till sin farmor, där hon berättar att hon borta i Indien fått en egen ponny som heter Silver. Men den var alldeles ovanligt elak, bet och sparkade. Ändå var det roligt att rida på den. På ett fotografi i Margaretas fotosamling i Stockholm ser man Silver med Daisy på ryggen, ledd av en man i turban.”¹ Hennes lärare beskrev henne i 11-årsåldern som samtidigt blyg, bördsstolt & behärskad:

Hon var i förstone icke lätt att komma underfund med. Det föreföll, som om hon ständigt vore lyssnande. Fastän hon behöll sitt omdöme för sig själv, bildade hon sig under tiden en egen tanke om allting. Man skulle kunna kalla henne ett försiktigt barn, lydigt, nästan till överdrift samvetsgrant, något passivt och liknöjt, aldrig yttrande en

¹ Tjerneld 1981: s. 12.

klagan, en egendomlig, på sitt sätt rörande liten varelse, ehuru intrycket modifierades av den alltmer framträdande bestämdheten i hennes karaktär.²

Fram till 14-årsåldern (1896) uppfostrades Daisy av franska & tyska guvernanter och en engelsk informator, Edmund Phipps, som även var broderns guvernör. Hon hade fixa idéer om sin egen oförmåga att klara av någonting. Svårt att säga varifrån de kom. Kanske var de ett försvar mot alla krav som ställdes på henne: "Det tjänar ingenting till. Jag är en gång sådan." var favorituttrycket när informatorn försökte pressa henne till något "okvinnligt" som att lära sig multiplikationstabellen. Daisy skall också ha följt broderns undervisning – oklart vad det innebar, men kanske satt hon med på lektionerna. Senare följde hon hans militärutbildning – kanske naturligt i en så militär inriktad familj. Fadern sammanfattade det som att "She was brought up within the sound of the drum and the bugle". Daisy var pappas flicka och lade sig till med alla hans intressen, de militära så väl som blomsterodling. Bagshot hade en mycket vacker trädgård som Daisy lärde sig tycka om. Det finns uppgifter om att hon även praktiserade i hushållet, bl a i gårdsmejeriet, men omfattningen är oklar. Det tycks ha varit på hennes mors initiativ.

Jag minns att en manlig kusin och jag som barn brukade förirra oss långa vägar in i skogen eller på ängarna för att plocka blommor. Han var då så där omkring åtta, tio år och var särdeles skicklig i att binda vackra buketter; vi brukade tävla med varandra, vem som skulle komma hem med den vackraste knippan för att ställa på farmors frukostbord. Och vi tävlade också om att kunna så många blomsternamn som möjligt. På så sätt lärde jag mig redan som barn att älska blommor och att kunna deras engelska namn, ofta mera betecknande och mera tilltalande för barn än de botaniska, vilka jag däremot aldrig lärde mig då.³

Daisys senare utbildning var en blandning av allmänbildande föreläsningar för flickor på Kings college & studiebesök på British museum. Hon kom att intressera sig för geologi & samlade på sällsynta bergarter. Samtidigt drillades hon i pianospel, sång, dans, teckning & målning. Hon hade en fransk konstnärinna, Madeleine Fleury, som lärare. Hon fotograferade mycket. Hennes begåvning var påfallande:

Hon ägde ett medfött färgsinne, älskade att iakttaga skiftningarna av skuggor och dagar över ett landskap, att studera ljuseffekter och färgtoner. Hon hade fått gåvan att se. Med sin vanliga energi tog hon varje tillfälle i akt att göra studier efter naturen. Hon brukade gå ut tidigt om morgonen och sent på aftonen för att gripa en morgonstämning eller en solnedgångsbelysning. Så prinsessa hon var, höll hon sig icke för god att själv bära sin fällstol, färglåda och andra målarutensilier.⁴

Daisys umgängeskrets var syskonen, kusinerna & en klasskamrat (hennes enda). När hon mognat fick hon delta i föräldrarnas umgänge. Hon konfirmerades den 5 mars 1898. Från 17 år fram till bröllopet hade hon en sällskapsdam, Miss Leila Milne, som samtidigt övervakade hennes moraliskaandel. Hon hade också en "hovdam" lady Egerton. Vintern 1897/98 var familjen i Rom & Florens, vintern 1902/03 i Normandie & Paris. Daisy shoppade, målade & gick på museer. Hennes favoritbok denna tid skall ha varit Charlotte Yonges bästsäljare The Heir of Redcliffe, en religiöst färgad melodram om pengar, social ställning & lyckans svängningar. Längre fram läste hon gärna Edna Lyall, George Eliot, Thackeray, Browning &

² Dahlgren & Svedelius 1921: s. 20.

³ Margareta 1918: s. 154.

⁴ Dalhgren & Svedelius 1921: s. 23-24.

Tennyson. Hellre "tankeböcker" än spännings- eller kärlekslitteratur. I 20-årsåldern skall hon ha uppskattat Ralph Waldo Emersons "The Conduct of Life", om en personlig livsfilosofi. Daisy var även sportintresserad och förutom långpromenader i skotska högländerna var det simma, cykla, åka skridskor, spela tennis, golf & landhockey. Hon körde t o m bil. Hennes prinsessliv var socialt utomordentligt kringskuret men i samband med hockeyspelet träffade hon jämnåriga som t o m i sportens hetta glömde vem hon var.

Och vem var hon? Daisy har beskrivits som den ultimata viktorianen. Inte bara för att hon var brorsdotter till drottning Victoria utan för hennes högstämda livsprinciper & arbetsmoral. Det finns faktiskt en kvarglömd anteckningsbok i den andan med hennes favoritaforismer:

- *Livsintensitet och arbetsintensitet är liktydiga begrepp.* Ruskin.
- *Vår plikt är att vara nyttiga, icke såsom vi önska vara det, utan såsom vi kunna vara det.* Amiel.
- *Ett folks tårar undergräver den starkaste tron.* Indiskt ordspråk.
- *Gör icke livet tungt för någon.* Emerson.
- *Mina vänner ha kommit till mig osökta. Den gode guden har sänt mig dem.* Emerson.
- *Det finns ingen hälsodryck verksammare än lyckan.* Spencer.
- *Mänsklighetens största triumf är det personliga inflytandets triumf.* Lightfoot.
- *Vartill tjäna liv och hälsa om ej för att göra nytta därmed.* Carlyle.
- *Lite fler leenden av tyst sympati, några fler vänliga ord, litet mer självbehärskning, häri ligger skillnaden mellan hel och blott halv lycka för våra närmaste.* S.A, Brooke.⁵

1901-1904 var fadern kommenderad till Irland som "inspector-general". Daisy besåg landet & idkade välgörenhet så att åtminstone de närmast boende barnen var hela & rena. Det var på Irland hon fick sin första erfarenhet av professionellt trädgårdsarbete. Det var även här som hon gjorde sin societetsdebut – på en blomsterbal i Dublin. 1905 ingick det i faderns plikter att inspektera de brittiska trupperna i Egypten & Sudan. Modern, Daisy & Patricia följde med på vad som förefaller varit ett försök att få åtminstone Patricia, vid det laget 18 år, bortgift. Båda systrarna beskrevs som utomordentligt tilldragande, kyska & reserverade.

Resan inleddes den 2 januari 1905.

*

En av Daisys väninnor var journalisten m m Clare Sheridan (1885-1970; f. Frewen), kusin till Winston Churchill, som 1933 publicerade delar av deras brevväxling under Egyptenresan.⁶ Clare gjorde sig senare känd för sina kommunist sympatier, men 1905 var hon fortfarande salongsfärdig:

Vi möttes första gången i Dublin 1904, när hertigen av Connaught var överbefälhavare. Från denna tid utspann sig mellan prinsessan Margareta och mig en vänskap som upphörde först med hennes död. Omständigheterna kring denna vänskap voro ganska besynnerliga. Det fanns långa tider, då vi inte träffades, men grunden var säkert lagd och den sviktade inte under en period av sjutton år, under vilket tid vi sågo mycket litet av varandra. Vi bibehöllo emellertid en nästan regelbunden brevväxling.

⁵ Dahlgren & Svedelius 1921: ss. 27-28. [Anteckningsbok från 20-årsåldern.]

⁶ Clare Sheridan. [Brevväxling med Margareta av Connaught.] I: Good Housekeeping. Okänt datum, omkring 1933; Dagens Nyheter, 1933-02-3, ss. 1,5; Vecko Journalen, 1933:9, ss. 16-18,17.

Denna begynte så tidigt som 1905, när Connaughts ombord på kryssaren Essex lämnade England för en tur på Medelhavet. Var de än landade, dessa romantiskt sköna niecer till kung Edward, blevo de mottagna som blivande drottningar. Prinsessan Patricia var lik en fulländad grekisk staty och det sades om henne att hon var den vackraste prinsessan i Europa. Prinsessan Margareta, den äldre av de två, var vacker på ett mindre iögonenfallande sätt. Hon var smärt, hennes hy var som alabaster. Hon såg mer tankfull och reflekterande ut och hade redan i tonåren utvecklat en karaktär, som påminde dem, som kände henne, om hennes farmor drottning Victoria. Hon var beslutsam, hade gott omdöme och sinne för det värdefulla i livet vid en tid, då de flesta flickor äro vankelmodiga och ytliga. Hon var emellertid oerhört blyg och nästan självutplånande. Hennes brev, även när hon blivit en mogen människa, bevara ett naivt adertonhundredtalspedanteri som inte saknar sin charm. Berättelsen om hennes liv, när det stod som rikast i blom, finnes nästan fullständigt i breven och behöver knappast några kommentarer. Det första av dem är daterat 12 januari 1905 från H. M. S. Essex »utanför portugisiska kusten».

»Min kära Clare!

Nu äro vi ute på öppna sjön igen. I Lissabon voro vi så oerhört upptagna så att det aldrig fanns en minut öfver. Men vi roade oss enormt. Den tjocke kungen var så rolig som det gärna är möjligt - skämtade mycket och tyckte om att man retades med honom. Drottningen är öfver all beskrivning vänlig, mycket klok och alltigenom förtjusande. Tidningarna här och hemma ha skrivit en massa strunt om att jag skall gifta mig med äldsta prinsen, vilket gjorde honom mycket skygg, tror jag. Men han är en förtjusande pojke, verkligen riktigt trevlig. [Kronprins hertig Luis Filipe av Braganza, död tillsammans med sin far kung Carlos I av Portugal i ett attentat 1908.] Så är det den yngre, men han råkar vara sjutton år, så tidningarna äro verkligen dumma som sätter in sådana saker. [Exkung Manuel II, avsatt 1910, död 1932.] Jag tycker det är förskräckligt, tycker inte du det också?

Vi körde alltid omkring med fyra hästar eller fyra mulåsnor och kvällarna använde de alltid vagnar klädda med vit brokad; det ser så rent och fint ut. Vart vi gingo var det alltid massor av folk, utomordentligt älskvärda, som bugade och togo av sig hattarna och damerna nego på gatorna enligt alla konstens regler, långsamt och högtidligt.

Kungen hade ett slott, som hette Cintra, på högsta toppen av en brant, stenig, hög kulle, dit vi körde med mulor. Det liknade ett sagoslott, jag har aldrig sett något liknande: ursprungligen moriskt hade det ännu kvar minareter och inhägnade gårdar och trappor på utsidan av husen och alla möjliga fascinerande vinklar och vrår. Allt byggt i vit sten med en underbar utsikt öfver havet. Det liknade verkligen den sovande Törnrosas slott, där det stod på klipporna högt ovan världen, alldeles isolerat... Vi kände oss alla ledsna öfver att ha lämnat landet.

Efter Portugal besökte de Spanien. Kung Alfonso var ungarl och hela spanska folket i spänning inför hans val av brud. På ett vykort från Sevilla, daterat 15 januari skriver Margareta:

Vi ha varit här i två dagar. Katedralen magnifik - gotisk. Folket skockar sig omkring oss, vi kan inte gå någonstans utan en lång svans. Alla officiella personer äro så uppmärksamma, vi är nästan dödade av vänlighet,

Senare ombord på H.M.S. Essex.

...De visade oss saker i Spanien, som vanligen inte får beses. Reliker: skelett av Sant Ferdinand, som man aldrig får se så nära, som vi fingo, och för resten endast två gånger om året vid festligheter, och sedan marscherade alla trupperna förbi och saluterade, så att du kan förstå vad det betyder. Det var mycket andra sådana saker också. Order hade kommit från Madrid att vi skulle se allt. Jag förmodar att det var för att imponera antingen på mig eller Patsy [prinsessan Patricia], vi äro inte säkra på vem av oss de kastat ögonen på. Jag kan inte säga att jag gläder mig särskilt åt att besöka spanske kungen själv i Madrid nästa månad.

H. M. S. Essex mellan Tunis och Alexandria.

Den 24 januari 1905.

Jag har just kommit underfund med att jag inte tycker om livet ombord på ett fartyg. Jag står inte ut med det eviga oväsendet. Aldrig en minuts frid, det eviga vågskvalpet mot fartygssidorna, hela skrovet knakar och stånkar och sjömännen jäkta omkring, de ära aldrig stilla. I mitt tycke är det just ingen vila. Jag älskar att se nya platser och nya människor och vackra saker, men jag önskar jag kunde göra det landvägen!

Jag kan inte minnas, om jag skrev till dig från Spanien eller ej, så du får förlåta mig om jag upprepar mig själv. Vår vistelse i Spanien var mycket lustig, därför att folkmassorna aldrig lämnade oss. De följde efter oss var vi gingo, till och med in i kyrkorna och nästan slogos med varandra för att komma in i sidokapellen. Reporterna och fotograferna voro ett verkligt plågoris - allt därför att vi voro engelska prinsessor, och deras beau ideal för en drottning är drottning Victoria. Så de tycktes tro att en av oss måste gifta sig med deras lilla kung och måste bli en bra drottning - om du kan tänka dig något så tokigt. I varje fall voro de alldeles galna med oss och skreko de mest närgångna anmärkningar och stirrade på oss som om vi vore vilda djur.

Vi foro hela två dar på tåget från Sevilla till Granada och därifrån till Malaga och jag försäkrar dig att på varje liten blygsam station på vägen stod en liten hop folk och väntade på oss ofta med en mycket dålig musikkår och med blombuketter. Jag måste säga att det roade mig mycket, medan Patsy hatar det. Hon kan inte tåla folksamlingar. Det var som en sorts triumftåg genom Spanien, men hur skall det då bli när vi komma tillbaka till Spanien på hemvägen i mars?

Senare.

Patsy är uttråkad på Spanien. Jag hoppas hon inte skall bli alltför attackerad, men jag tycker faktiskt det är ganska förfärligt att fara till Madrid, där vi vet vad alla tänka.

Men ödet hade andra planer i görningen och på grund av grava skäl ägde besöket i Madrid i mars aldrig rum, Så här tedde sig nämligen framtiden:

Palatset, Karthoum, 2 februari 1905.

...Vi voro på en stor middag i Kairo, som gavs av khediven. Patsy och jag voro återigen hopblandade. Det har hänt på vartenda ställe, dit vi kommer, att de alltid tro att jag är den yngsta! Denna gång var det en ung prins av Sverige, som är ute här och reser. Vi hade aldrig sett varandra förr och han förde mig till bords av misstag. Jag lät halva middagen gå utan att tala om för honom att jag inte var Patsy. Det är ganska komiskt!

Den 10 februari skrev hon rörande kapten (nu general) Hollonds giftermål - han var hennes fars adjutant i Dublin:

Jag skulle verkligen vilja att han bleve lycklig. Jag har alltid predikat för honom att han skall gifta sig, nu önskar jag att det måtte få en lycklig utgång.

Prinsessan återvände senare i brevet till att tala om sig själv.

Jag skulle bara vilja ha den som jag verkligen håller av... det är där det klämmer, när man är prinsessa. Ens val är så begränsat, det finns så få prinsar och jag tror på det hela taget inte att det är riktigt lyckligt att gifta mig med en icke kunglig. Jag skulle avsky om min man inte bleve behandlad på samma sätt som jag själv. Jag skulle inte uthärda det.

Skriv och berätta mig vad du tänker om allt jag sagt. Skriv en liten kort essay om dina tankar och erfarenheter och vad du anser om vår ställning i detta avseende.

Jag vet att månskensritter till pyramiderna med den »unge prinsen av Sverige» redan hade löst hennes problem, innan mitt svar hann nå henne. Den »essay» jag senare skickade henne var alltså obehövlig. När jag nu läser om den kommer den mig att rodna av förlägenhet. En författarinna som nog ville men inte kunde - mer tankar än stil! Bunden i papper dekorerat med blommor i vattenfärger kom denna »essay över en prinsessas ställning, av en som inte är det» returnerad till mig med prinsessans kommentarer. På två sidor hade hon skrivit svaret på min fråga: »Är en prinsessas lott avundsvärd?»

»Ja och nej. Det är en alltför innehållsrik fråga att kunna ge ett ordentligt svar på. En Prinsessas liv behöver inte bli så svårt som du skildrar det. Hon kan, om hon har tur, bli precis lika lycklig som vilken annan som helst. Kärleken, livets högsta lycka, kan komma till henne så helt och fullt som till någon annan, och hennes ställning har sina fördelar genom det inflytande den medför. Om detta användes rätt, kan hon uträtta så mycket. Naturligtvis kommer inte kärleken i den rätta bemärkelsen till alla prinsessor, men den kan göra det. Inflytandet är en stor gåva, nästan skrämmande för den som lär det, men med stora, intressanta möjligheter.

Jag tror inte alla prinsessor äro så okunniga om världen, som du tror. De visa bara inte hur mycket de veta. Människor som kunna konsten att iaktta samla ihop en massa kunskaper utan att de behöva ha varit med om allting själva. Enligt min mening är det en prinsessas plikt att iakttaga och att försöka

förstå, så långt det är henne möjligt, andra människors liv. På så sätt kan hon bli till större nytta och med tid och erfarenhet se och observera. Jag anser att hon måste känna till en hel del.

Det var litet olyckligt för mig att min »essay» nådde henne i en tid av högsta lycka, vilken hon i ett senare brev försöker beskriva:

Cypern den 3 mars 1905.

Hjärtligt tack för ditt brev och essayn, som jag läst i natt med stort intresse. Jag skickar tillbaka den med en del kommentarer, som nog roar dig.

Jag trodde alltid att det verkligt svåra med en prinsessas liv var frågan om kärlek och giftermål, men nu vet jag att också det kan bli bra. Om du visste hur absolut lycklig jag är, skulle du förstå att ingenting annat betyder något. Vänta tills din tur kommer och du verkligen blir kär och din kärlek blir mer än återgäldad, så skall du förstå mig nu...

Jag hade verkligen inte hört talas om Gustaf för två månader sedan, när vi for ifrån England. Vi möttes händelsevis i Kairo. Dagen därpå promenerade vi rätt mycket tillsammans på kapplöpningsbanan och han följde med oss uppför Nilen för att fortsätta bekantskapen. Sedan träffades vi dagligen på det mest fria och otvungna vis under fjorton dagars tid, redo ut tidigt på morgnarna, foro ut på floden, besökte tempel och pyramider i månsken... och blevo mer och mer intima får varje timme. Vi kände båda en oemotståndlig dragning till varandra, Det hela var så enkelt och så oavsiktligt. Liksom hade det varit ödets vilja. Jag trodde aldrig han skulle säga något nu, fastän jag tillstår att jag var oerhört intagen av honom, och jag kunde inte undgå att se att det stod ungefär lika till med honom. Han följde mig som en skugga och var alltid bredvid mig, beredd att uppfylla min minsta önskan.

Och så fortsatte det till för en vecka sedan, då vi dinerade på Cromers. Sedan dansade vi och han bad mig om första dansen (jag kan se det för mig och melodien ljuder ännu i mina öron). Han dansar gudomligt och älskar dans. När vi hade dansat några varv, bad han mig komma och sitta på verandan på en lugn och avskild plats, och så plötsligt visste jag vad som skulle och... och... det slutade med att jag sade ja!!!

Han är så förtjusande och jag är säker på att du kommer att tycka om honom... han är lång, drygt ett halvt huvud högre än jag, med bra figur, mörkblå ögon och tjockt brunt hår...

Vi ha bara varit förlovade ert vecka och måste skiljas igår i Alexandrin, ett mycket sorgligt ögonblick, och vi träffas inte förrän i slutet av månaden i Neapel, där hans mor vistas. Konstigt nog är han inte på något sätt släkt med mig, vilket är ett underverk, eftersom nästan alla prinsar äro det.

Om någon skulle sagt mig, när jag kom till Egypten, att jag skulle lämna det som förlovad, skulle jag skrattat honom mitt upp i ansiktet. Jag hade inte mer tanke på det än att flyga. Egendomligt hur hela ens liv kan bli förändrat på ett par veckor. Vi tänker gifta oss i Windsor i juni, före Ascot, men det är bara ett förslag. Vi veta inte vad de båda kungarna kan önska. Gustaf kommer till London till påsk hoppas jag, så du måste se honom då... Jag känner mig mycket stolt och han skämmer bort mig redan. Våldiga blombuketter varenda dag, en förtjusande ring med en stor diamant och en stor safir och en brosch med fyra våldiga diamanter omväxlande med pärlor.

Du måste berätta alla mina vänner så mycket, att de få klart för sig att detta inte är något mariage de convenance utan en verklig love match. Ingen arrangerade det mer än vi själva och lyckligtvis är hans familj såväl som min förtjusta...

Förlåt detta slarvige, illa skrivna, illa formulerade brev, och kom ihåg att jag har blivit mycket dum av lycka. De andra sitta och skratta åt oss och säg att de aldrig sett två människor så absolut dåraktigt lyckliga.

Ritz hotel, Paris, 10 april 1905.

Kläder Kläder! Och så hattar hela dagen lång... vi bli alldeles uttråkade av dessa klädbekymmer...

*

Det finns även en parallell brevväxling med sällskapsdamen Miss Leila Milne, mera av en dagbok, där Daisy släpper loss:

[Förlovningskvällen:] »Gud har varit mycket god mot mig ... Jag har fallit på knä och offrat all den tacksamhet jag förmår men hur ringa är inte detta i jämförelse med den stora gåva Han i sin underbara kärleksfulla godhet har givit mig. Åh käraste, be med mig om att jag skall bli värdig detta! Jag skulle ge allt om du kunde vara här, det enda som saknas för att göra min lycka fullständig.

Ma och Papa är helt enkelt förtjusta, Ma är tårögd men det är bara känslor - jag måste gå till sängs annars kommer jag att vara ett vrak i morgon och han skulle inte tycka om att se mig blek och trött, eller hur? *Good night my dearest, to think it only happened 2 hours ago.*«

[Dagen därpå:] »Aldrig i mina vildaste drömmar hade jag trott att någon kunde vara så fulländat lycklig och nöjd. Jag ler hela tiden av pur glädje och fröjd, och det är lika illa med honom, värre, han är ganska så hopplös [*foolish*]. I morse före tedags kom han med en stor bukett röda och gula rosor, hans adjutant också, och baron Roban [Rålamb] hälsade mig som sin framtida drottning. Och han ... tog andan ur mig när - då hade de andra dragit sig tillbaka lite - Gustaf satte en vacker diamant- och safirring på mitt finger just som jag böjde mig över rosorna *and we had our first kiss!*«⁷

*

Daisys biografiker har haft svårt acceptera att hon & Gusty möttes av en slump och det finns gott om spekulationer om hur deras föräldrar eller farföräldrar dem ovetande skall ha dragit i trådarna. Den troligaste av dessa förmodligen felaktiga versioner är att Daisys far under en av sina Biarritzvistelser kom överens med Oscar II att döttrarna var ett lämpligt parti & att kung Edvard VII gav sitt gillande. Därefter var det upp till Gusty. Något tvångsäktenskap var det inte frågan om, men naturligtvis var urvalet prinsessor i lämplig ålder begränsat.

Under återresan anlöpte ”Essex” Capri och Daisy besökte sin blivande svärmor. Det förefaller märkligt att Gustys mor inte närvarade vid förlovningsdagen den 24 februari – resan över Medelhavet var inte särskilt lång. Det brukar förklaras med hennes dåliga hälsa. Ett tag såg det ut som om hon inte heller tänkte sig närvara vid bröllopet. Daisy var vid Capri-besöket

⁷ Magnusson & Werkelid 2020: s. 62.

nervös, kröp in i sitt skal, tog fram ett handarbete för att lugna nerverna och gjorde ett mediokert intryck. Till returbudningen hade hon dock hunnit lugna sig. Kronprinsessan Victorias hovdam Cecilia af Klercker: ”Efter några dagar återkom »Essex», och vi blevo då alla bjudna ombord. Även jag hade funnit prinsessan föga tillgänglig, men nu var hon – som värdinna – helt förändrad, utsökt artig och vänlig, alldeles förtjusande. Hertiginnan [Daisys mor] hade också tinat upp. Sedan vi gått i land, avgick »Essex» med samtliga engelska kungliga.”⁸

Bröllopet stod i London den 15 juni veckan efter unionsupplösningen. Jag hoppar över detaljerna, men Daisy skall i egenskap av prinsessa ha fått bröllopsgåvor för i dagens penningvärde mer än 700 miljoner kronor. Änkesätet blev Ulriksdals slott.

* * *

Verka medan dagen är.
Johannes 9:4

Daisys tid på jorden varade fram till den 1 maj 1920. Hon höll hus & födde fem barn: Gustaf Adolf (1906), Sigvard (1907), Ingrid (1910), Bertil (1912) & Carl Johan (1916). Vid sin död var hon havande med ett 6:e barn Nils Carl Oscar men det dog med henne. Med dagens teknik hade det förmodligen kunnat räddas. Hon höll låg profil: Ägnade sig åt hemmet men hade en viss representation & välgörenhet. Utöver det gjorde hon sig känd för blomsterprakten på Sofiero & sin konstnärliga verksamhet. Åtminstone under kriget var relationen till hennes svärmor dålig. Daisy höll på ententen, svärmodern på axelmakterna. I övrigt var Daisy kunglig på det engelska sättet – inte oförskämd, men högdragen. Tjänstefolket klagade över att de togs för givna som en del av möblemanget, men huvudintrycket var positivt. Hennes chaufför 1906 (med senare tillägg):

Jag körde för prins Gustaf Adolf och prinsessan Margareta. Hertiginnan hade sin förstfödda med sig, då bara några veckor gammal, men som hertiginnan ammade själv måste han vara med. Hon var den första av de kungliga gemälerna som ammade sina barn själv och tog sina plikter som mor på allvar. Hennes barn fick en utmärkt tillsyn och uppfostran och var också som små de artigaste och naturligaste barn man kunde se. En gång längre fram när jag som chaufför kört en biltur med dem, kom de och tog mig i hand och tackade för åkturen. Något sådant hade man ju aldrig hört talas om vid hovet och ändå hade deras mor den för en underordnad förnedrande vanan att aldrig besvara en hälsning. ... Och var prinsessan Margareta stel mot underordnade så hade hon dock den goda seden att hon behandlade alla tjänare lika och inte lät någon komma sig in på livet med pigskvaller.⁹

Vintern 1906/07 var Daisys väninna Clare Sheridan bjuda till Stockholms slott. Även hon var konstnärligt lagd & de två bodde på Saltsjöbadens badhotell & målade utomhusmotiv. Efteråt ställde de ut på slottet. Daisy hade stora planer och tänkte sig på samma sätt som prins Eugén bli medelpunkten i en krets av konstnärer & författare. Hon trivdes med sin ställning och längtade absolut inte efter att bli drottning och allt vad det medförde. Sommaren 1909 var Clare på återbesök, denna gång på Sofiero. Daisy hade gjort stora konstnärliga framsteg, och väninnorna tillbringade den mesta tiden i naturen framför sina stafflier.¹⁰

⁸ af Klercker 1944: ss. 102-104.

⁹ Stenson 1977: ss. 42-43. [Ur dagboken 1906.]

¹⁰ Sheridan 1927: ss. 51-55,78-80.

*

Daisy hade inte haft tid före bröllopet att lära sig svenska, vilket medförde att hon i början teg sig genom mottagningarna. Inte särskilt artigt. Under svenskläraren fil lic Österberg bättrade hon sig snabbt. Från hösten 1907 var svenskan passabel – väl så god som hennes franska. Hemma talade dock familjen engelska – kanske för att inte tjänstefolket skulle förstå. Hon satte sig också in i sitt nya hemland. Professor Harald Hjärne höll 1907-1910 föreläsningar för henne & hennes umgänge av äldre damer om Sveriges historia. Enligt en uppgift tyckte hon inte hennes jämnåriga var tillräckligt seriösa för att umgås med, men det får vara osagt. Ytterligare föreläsningar var av professor Gustaf Cassel om socialpolitik & inspektören Albin Lindblom om fattigvårdens organisation. Hon upprätthöll en omfattande korrespondens med vänner, släktingar & bekanta. De senare åren använde hon skrivmaskin.

Daisy var emot nöjen & frivoliteter för deras egen skull, men hade de ett nyttigt syfte gick det bra. Blomsterodling var en sorts inredningsarbete & upplyftande för själen. Skridskoåkning var motion & umgänge. Skidor & långpromenader var ett sätt att lära känna Sverige & dess natur. Hon organiserade en hockeyturnering och hennes eget lag deltog i Nordiska spelen. Hon seglade isjakt. Hon bowlade. Hon beskyddade Stockholms kvinnliga fäktklubb & satt med på tävlingarna. Hon dansade folkdanser. Daisy var alltid i farten.

Kronprinsessan var en utmärkt värdinna. Här i sitt hem kunde ingen skylla henne för stelhet. Bibehållande detta omedvetna »noli me tangere», vari furstlighetens naturliga höghet består, lät hon på samma gång genom den öppna naturligheten i sitt väsen var och en känna sig *à son aise* i hennes närhet. Hon underhöll ingen briljant konversation, hon lyssnade i det stora hela hellre än hon talade, men hon uppfattade snabbt och lätt.¹¹

Utöver sina plikter som mor, husmor, o s v intresserade sig Daisy i egenskap av Skånsk hertiginna för hemlänet och gjorde genom Malmöhus hemslöjdsförening stora beställningar av hålsömnader, spetsar & vävnader. Hennes första filantropiska insats var att samla pengar till ”Vanföreskolan i Helsingborg”. Ytterligare engagemang var ”Kronprinsessan Margaretas syförening”, ”Margaretainsamlingen för fattiga” & ”Stockholms damklubb” (föredrag och kulturaktiviteter). Hon var hedersordförande i ”De blindas förening”, ”Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blindas” & ”Föreningen för Husmodersskolor med barnavård”. Hon var 1:e hedersledamot i Linnésällskapet. Hon beskyddade ”Kronprinsessan Margaretas vårdanstalt för tuberkulösa barn”, ”Vaksamheten” (en förening för bekämpandet av vit slavhandel) & ”Vita bandet” (en kvinnliga nykter- och sedlighetsorganisationen). Hon var vanlig medlem i ”Nya Idun för damer”, en föregångare till yrkeskvinnors klubb. Någon offentlig person var hon inte, men hon ställde upp på invigningar. 1917 höll hon dock i ett upprop till bildandet av Margaretainsamlingen för fattiga.

*

Daisys insatser under 1:a världskriget var i organisationerna ”Landstormens beklädnad” & ”Hjälparbete bland krigsfångar”. Hon spelade dock andra fiolen. ”Kronprinsessans förening” var underleverantör till ”Drottningens centralkommitté”. Landstormen, de äldre värnpliktiga, en sorts hemvärn, var ett statligt styv barn. Staten bistod med vapen & uniform. De själva med resten. Genom föreningen fick de en omgång underkläder: en skjorta, ett par kalsonger, ett par strumpor och en ylleträja. Daisy satt ordförande i arbetsutskottet som ordnade med insamlingarna & frivilligarbetet. Arbetet med krigsfångarna sorterades under Röda Korset (d v s prins Carl) &

¹¹ Dahlgren & Svedelius 1921: s. 42.

amerikanska K.F.U.M. Det tycks i förstone ha gällt inspektion av fångläger, upplysningar till anhöriga om saknade, böcker, medicin & matpaket. I motsats till sin svärmor (som satte folk i arbete medan hon själv låg sjuk i Tyskland) ville Daisy göra en personlig insats. Det fick hon dock i slutet av 1916 överge:

Detta arbete har vuxit mig över huvudet. Jag kan icke såsom hittills ensam sköta det hela och har nu beslutat att börja en slags byrå under mitt direkta överinseende, och utan att behöva tillgripa bildandet av en kommitté hoppas jag kunna lösa uppgiften, jag leder det hela personligen, men de unga damer, som skola arbeta på byrån, komma att giva en värdefull hjälp med brevskrivning o. s. v.¹²

“Kronprinsessans ljusinsamling” blev också mycket känd. Både stearinljus & fotogen var en bristvara och de fattigaste fick tillbringa sina kvällar i totalt mörker. Insamlingen generade både ljus, fotogen & pengar. Pengarna användes till karbidlampor. Daisy bidrog med att slakta sina ljuskronor.

Oavsett sin militära uppfostran avskydde Daisy kriget, och fann svärmoderns inställning att det renade folksjälens från gammalt slagg, omoralisk & fullständigt obegriplig. Motsättningen mellan de två ledde flera gånger till offentliga gräl. Efter hennes död diskuterades om hon verkligen varit så neutral som hennes svenska medborgarskap krävde. Svaret är nej, men det tog sig aldrig sådana excesser som hos svärmodern.

*

Daisy fotograferade, odlade & målade. Sofiero låg henne nära om hjärtat och hon publicerade två fotoböcker och en artikel om slottet & dess trädgård (Margareta 1915, -17 & -18). Det nya med hennes odlingar var det måleriska. ”Kväll efter kväll brukar jag sitta och fundera över mina ritningar och ändra och ändra, till jag tycker mig ha fått varje blomma på sin rätta plats.” Hon ansåg att skönhet förädlade människan, och det är ju möjligt. Största inspirationskällan förefaller ha varit konstnären, trädgårdsarkitekten m m Gertrude Jekyll, med vilken hon brevväxlade.¹³ Sofiero var ganska nedgånget & övervuxet. Daisys första bok handlade om att röja upp.

På Stockholms slott hade Daisy en mindre ateljé, men mest målade hon utomhus. Hennes äldsta bevarade målning, en exteriör av Blarney Castle, är från 1899. I livstiden ställde hon ut två gånger: 10 verk på Baltiska utställningen i Malmö 1914, där hon även svarade för planeringen av parken & planteringarna. Ett 20-tal verk 1919 som ”inträdesprov” i sällskapet Nya Idun 1919. Hennes samlade produktion var cirka 250 målningar (enligt andra uppgifter 350), varav 100 i det större formatet, merparten dock skisser. Mest kända är hennes målningar med vintermotiv från Waldemarsudde cirka 1910. Daisy lät konstruera en liten flyttbar ateljé så hon kunde hålla värmen, och tycks ha fått hjälp i form av kritik från väninnan Anna Boberg, m fl. Hon arbetade i en tradition av konventionellt vemod & hade svårt att hitta sin stil. Förebilderna tycks ha varit Monet & Konstnärsförbundet. Koloriteten & ljuset var viktigare än linjerna. Ett fyrtiotal av hennes målningar ställdes 1949 ställa ut på Waldemarsudde och fick välvilliga omdömen. Efteråt har man velat få det till att hon var motarbetad, men uppenbarligen dröjde det länge innan hon var nöjd, och sedan var det för sent. Om hon verkligen velat hade hon liksom svärmodern Victoria pengar att trycka upp verken privat.

¹² Dahlgren & Svedelius 1921: s. 107. [Brev till K.F.U.M:s Tysklandsansvarige Conrad Hoffman, 1916-10-01.]

¹³ Svensson 1997.

Daisy var kyrklig, men det finns inte mycket att säga om hennes religion. Hon ville sitta i ett hörn, lyssna & få vara ifred. 1919/20 fick hon flera infektioner. Den sista infektionen slutade i allmän blodförgiftning & hjärtstopp. Döden var helt oväntad & Gusty chockad. Det var på morgonen. Han tillbringade hela dagen med att som en automat gå från den ena kyrkan till den andra. En mängd personer, även Gustaf V & politiker grät öppet. Trots att Daisy inte var särskilt känd som person sörjdes hon även av befolkningen, och en insamling till hennes minne samlade mer än en miljon. Linnésällskapetets minnesord är kongeniala: ”Liksom frostnatten skoningslöst och utan mening härjar de skönaste blomstren, så nedbröt på några timmar sjukdomen prinsessan Margareta. Men hon lever i sitt folks hjärtan och för kommande generationer skall hon leva i sina böcker om blommorna på Sofiero.”¹⁴

Staffan Tjerneld förklarar hennes popularitet med att hon var en fantasigestalt i tidens anda – omogen, mera barn än vuxen & möjlig att tolka efter eget skön: ”Hon var den nya kvinnan, men det var inte suffragetternas, rösträttskvinnornas, kvinnogestalt hon ville likna. Det var en kvinna som på en och samma gång var ung flicka, god mor, lycklig maka och som trots sin kärlek till hemmet hade blicken öppen för andra värden i livet, för konsten och naturen.”¹⁵ Eller som pennskaftet Jaya upplevde henne vid sin intervju 1912: ”Hon är en riktig mamma för sina barn, en lekfull, glad, förständig mamma, men under de timmar, man är hennes gäst, tänker man gång på gång: en sådan ung flicka hon är. Det är både utseendet och gestalten och hållningen. Men det är ingenting af flickaktig nonchalans, charmen hos henne är det mjuka och kvinnliga, som ligger bakom skälmskheten.”¹⁶

Väninnan Clare Sheridan trodde att Daisy hade dolda djup – att hon begrep mer än hon lät märka – men det har inte gått att verifiera. Jag exemplifierar Daisys intressen med hennes bibliotek. Det innehöll mest skönlitteratur. Ungefär lika mycket som hennes konst, trädgård, resor, geografi & barnböcker tillsammans. Hälften av skönlitteraturen var engelsk. Resten var spridd över antiken, medeltiden, Italien, Frankrike, Tyskland, Indien, Rumänien, m m. Mycket var praktupplagor som hon fått i gåva, men inte läst. Allt var på engelska. Det fanns 1 (en!) svensk bok men i engelsk översättning, Axel Munthes *Memories and vagaries*.¹⁷ Daisys intresse för sitt nya fosterland var uppenbarligen lågt eller obefintligt. Hon var en *engelsk* prinsessa på samma sätt som hennes svärmor Victoria var en *tysk* prinsessa.

Daisy höll sig utanför politiken, vilket de svenska politikerna vare tacksamma för, men påstås ha påverkat sin man i liberal riktning, och det är ju möjligt, om man med liberal menar engelsk. Hon tycks egentligen bara ha haft åsikter inom ”kvinnosfären”: barnuppfostran, heminredning, hobbymålning & sällskapsliv. Hennes mest varaktiga insats anses ha varit att uppmuntra fotoreportagen om kungahusets (idealiserade) vardag, vilket nog fick effekten att hennes generation kungliga var lättare att känna empati för än de tidigare generationerna. Margareta var den ultimata veckotidningsprinsessan.¹⁸

Hon stack ut från omgivningen som ett stycke kristall. På en gång världsvan, barnslig, allvarlig, tankfull, brådmogen, glad, respektlös, folklig & aristokratisk. Men framför allt människa. Okänd journalist, cirka 1920.

¹⁴ Müller 1920: s. 3.

¹⁵ Tjerneld 1981: s. 163.

¹⁶ Jaya 1913: s. 31.

¹⁷ Dahlström 2006: ss. 161-182.

¹⁸ Persson 1988; Grundberg 1999; Tornbjör 2002: ss. 121-164; Tornbjör 2003.